

Jens Kølholt: Et portræt af en alsidig Ribe-guldsmed

Af Mikkel Kirkedahl Nielsen og Gunner Jermiin Nielsen

Kølholt's Slippe i Ribe

På adressen Sortebrødregade 5 i Ribe ligger et bindingsværkshus fra ca. 1582 med en gul facade på hjørnet til en lille slippe, der fører ned til åen. Slippens navn er Kølholt's Slippe, og det henviser til en af husets mange beboere. Manden – Jens (Jensen) Kølholt (f. ca. 1691) – var guldsmed og levede i Ribe fra 1716 til sin død i 1775. Han var ikke byens rigeste guldsmed og heller ikke den, der har levnet mest guld- og sølvtøj til eftertiden. Han er ikke engang den eneste guldsmed, der har boet i huset – der har været flere, både før og efter ham. Men han er interessant, fordi han ud over sit guldsmedvirke også har sat sig flere andre spor gennem sit 84 år lange liv. Denne artikel giver et portræt af Jens Kølholt og hans virke primært ud fra byens officielle dokumenter såsom skattebøgerne, forskellige regnskaber og auktionsprotokollerne.

Jens Kølholts mange hverv

Enkelte tidligere forfattere, som har beskæftiget sig sporadisk med Jens Kølholt, er tilsyneladende blevet så forvirrede over mandens navn, at han er blevet spaltet i to. Bl.a. beskriver V. Bloch i sin optegnelse over Ribe-borgere i *Fra Ribe Amt* 1929 både en "Jens Kølholt" (kran- og vejemester) og en "Jens Jensen Kølholt" (guldsmed), og man kunne derved

foranlediges til at tro, at der kunne være tale om to forskellige personer, f.eks. en far og søn.¹ Læser man teksten på Kølholt's endnu

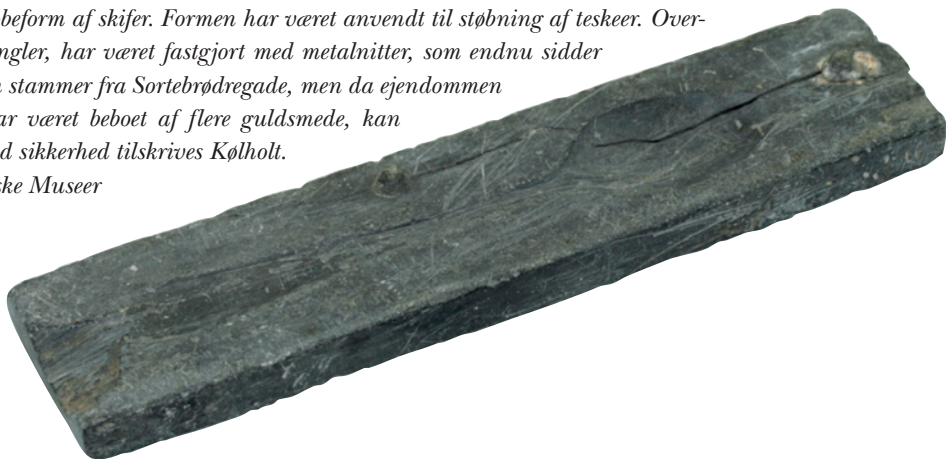

Kølholt's Slippe 2018. Guldsmeden Jens Kølholt boede i bindingsværkshuset med den gule facade i billedets venstre side.

Foto: Mikkel Kirkedahl Nielsen.

Underdel af støbeform af skifer. Formen har været anvendt til støbning af teskeer. Overdelen, som mangler, har været fastgjort med metalnitter, som endnu sidder tilbage. Formen stammer fra Sortebrødregade, men da ejendommen i årenes løb har været beboet af flere guldsmede, kan formen ikke med sikkerhed tilskrives Kølholt.

*Foto: Sydvestjyske Museer
(ASR M5280).*

eksisterende gravsten, som dokumenterer knap 85 levede år og to ægteskaber, erfarer man dog, at der blot er tale om en for datiden usædvanligt sejlivet herre.

Der kunne nu næsten også ligeså vel have været tale om flere personer, for Jens Kølholt havde ud over guldsmedegerningen mange forskellige kasketter på i datidens ripensiske bysamfund: Han havde udsalg af øl og brændevin, var en del af fattigvæsenet og fungerede som byens måler, accise-, kran- og vejermester. De følgende afsnit omhandler Kølholts mange forskellige opgaver, hvorefter artiklens anden halvdel koncentrerer sig mere om Jens Kølholts liv som guldsmed.

Øl og brændevin

I 1735 udsendte Kommercekollegiet en række spørgsmål til landets stiftsamtmænd for at få et overblik over landets økonomi. Indberetningen til Kommercekollegiet indeholdt bl.a. mandtal over Ribes befolkning. Her blev Jens Kølholt beskrevet som den

ene af to guldsmede i byen. Det blev tillige oplyst, at Kølholt også holdt øl- og brændevinssalg. I modsætning til guldsmedekolle-gaen, rådmænd Hendrick Bötticher, der ifølge indberetningen havde *huset fuld af børn og liden næring*, blev Kølholt beskrevet som værende *i god tilstand*.²

Byens større husholdninger havde egne brygkedler og brændevinsspander, så de kunne forsyne sig selv og måske også sælge ud af huset til indbyggere, der ikke selv havde mulighed for at brygge. Dertil kom også importen af bedre udenlandsk øl og brændevin. Som regel har værtshusholderiet været et samarbejde mellem husstandens mand og kone³, og dette har meget vel været gældende i Kølholts tilfælde. Det er uklart, hvor længe Kølholt har solgt øl og brændevin eller hvor stor en andel af husholdningens indtægter, der kom herfra, men har udskænkningen fra guldsmedehuset på hjørnet af Sortebrødregade været god, er det ikke så underligt at den gamle

slippe, der førhen førte til vaskestedet ved den såkaldte Talkes Vandbro ved åen, i løbet af 1700-tallet tog navn efter Kølholt.

Fattiginspektør

En overgang havde Jens Kølholt også hvervet som inspektør ved byens fattigvæsen.⁴ Fattigvæsenet var blevet omorganiseret på landsplan ved fattigforordningen i 1708. Formålet var at forbyde det omfattende tig-

I 1723 lod Kølholt en stor gravsten af sort kalksten fra midten af 1600-tallet omhugge for at bruge den til sin forgænger Johan Hansen Buch. Dennes enke (Kølholt's første kone), Kølholt selv, samt hans anden kone må siden være ført på stenen. Stenen blev lagt over graven i domkirkens midterskibs 2. fag, men er i dag flyttet til processionsgangen. Den er rigt udsmykket med tulipan-ornamentik og har illustrationer af de fire evangelister i hvert sit hjørne samt et felt med den opstandne Kristus og fire forskrækkede soldater omkring hans kiste. Teksten på stenen lyder: "Herunder hviler velagtbare og velfornemme mand, salig Johan Hansøn Buch, konst-erfarne guldsmed og borger her udi Ribe, som med sin ærbårne og dydige husfrue Margrethe Iensdaater Brøndom avlede 2 sønner oc hensov han den 4. maj udi hans alders 48 aar. Hun kom i ægteskab med velactbare og velfornemme, mand, konst-erfarne guldsmed og borger sammesteds Jens Jensøn Kølholt oc efter [ikke udfyldt] aars gudelige og kærlige ægteskab døde han aar 1775 den 5. fe [-bruar, red.] i hans alders 85 aar." Der er også gjort en sætning parat til Kølholt's anden hustru, Margrethe, men hendes data er ikke udfyldt.

Foto: Mikkel Kirkedahl Nielsen.

geri, og købstædernes bedrestillede borgere blev nu forpligtet til at hjælpe de fattige, der boede i deres sogn. Derfor fik byerne oprettet såkaldte fattiginspektioner, som gennem forskellige afgifter, bidrag og en fattigskat kunne yde hjælp til de værdigt trængende. Fattiginspektionen dækkede byen som et fattigdistrikt og bestod af sognepræsterne, et magistratsmedlem og nogle fattiginspektører, der var borgere, som blev udnævnt til hvervet af magistraten.⁵ At det ikke var hvem som helst, der fik hvervet, samt at opgaven ikke skulle ses som erstatning for den enkeltes egentlige arbejde, eksemplifi-

Lito for Anno 1749	
Jens Exellente	37
Gez. Böttcher	37
Simon Rindbo	12
Goethe Sagn	20
Jens Sørensen	64
Jens Jørgensen	24
Jens Thom. Clausen	37
Jens Jørgensen	8
Jens Jørgensen	8
Thomas Larsen	37
Jens Blar	37
Niels Klippen	24
Jens Jørgensen	10
Mads Böttcher	37
Mr. Holboet	64
Doct. Andersens	2
Dan. Gerhart Friis	12
Jens Hansens	10

Jens Kølholt var ofte blandt de højstydende fattigskattebetalere. Eksemplet her er fra 1749, og som det ses, betaler Kølholt, boende i første fjerding, dobbelt så meget som enken efter den tidligere guldsmed Hendrick Böttcher, men dog samme beløb som den nye kollega, Jochum Böttcher, der boede i anden fjerding. Ribe Fattigprotokol 1748-1796 (Rigsarkivet).

Foto: Gunner Jermin Nielsen.

ceres af den første sammensætning af fattigvæsnet i Ribe i 1708. Her bestod fattiginspektionen af præsident (førsteborgmesteren) Carsten Worm, stiftsprovsten Søren Seerup og de to købmænd Anders Hansen Tarup og Anders Hansen Mahler.⁶ Jens Kølholt må derfor have været opfattet som en af byens "fornuftige og redelige borgere", som forordningen fordrede, skulle påtage sig arbejdet. Fattiginspektørernes opgaver var dels at undersøge folks forhold, når disse søgte om fattighjælp, og dels at sørge for indsamlingen af midler gennem inddrivelse af fattigmidler. Borgerne var forpligtigede til at lade sig registrere for en "frivillig" donation, et bestemt beløb, de mente at kunne præstere årligt. Ud over inddrivelsen af disse beløb sørgede inspektørerne også for, at fattigbøsserne kom rundt ved særlige lejligheder og på værtshusene. Hver mandag skulle fattiginspektørerne også stå for den ugentlige uddeling af penge til de fattige.⁷ I 1739 blev Jens Kølholt afløst på posten som fattiginspektør af Lorents Thun, der to år forinden havde taget borgerskab som kobbersmed i byen.⁸

Måler, accise-, kran- og vejermester

De sidste årtier af Jens Kølholts liv fik han flere hverv under byens styre. Det begyndte, da Ribe-rådmanden Nikolaj Riis døde i 1751. Derved blev stillingen som accise-, kran- og vejermester ledig. Kølholt ansøgte om stillingen og besad den fra december 1751.⁹ Undersøger man Kølholts skatteindbetalinger, ser man et betragteligt fald i årene forinden. Afspejler dette et tilsvarende indtægtsfald, kan det have motiveret ham til at påtage sig opgaven.

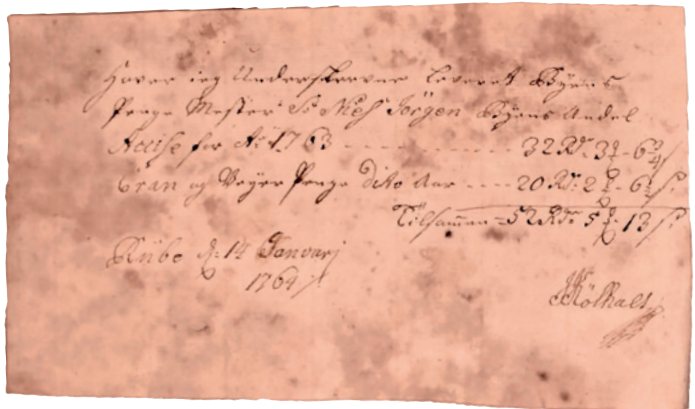
Få år senere kunne Kølholt føje endnu en titel til. 2. november 1753 fik han kongens bekræftelse på, at han nu også kunne overtage hvervet som byens måler efter afdøde Niels Brasen.¹⁰ Som kranmester passede han lossekranen ved Skibbroen, vejede ind- og udgående gods og sørgede for at indkassere de beløb, disse tjenester kostede. Som accisemester skulle han inspicere ind- og udgående gods og sikre sig, at de tilhørende afgifter blev betalt og noteret. Som byens offentlige vejer og måler var han en uvildig part, der med gældende kraft vejede og inspicerede f.eks. partier af handelsvarer og førte disse ind i en protokol. I vejerbogen fra samme år, som han også blev måler, ses, at Kølholt indkasserede kran- og vejerpenge til byen for 82 indgående sager og 16 udgående.¹¹

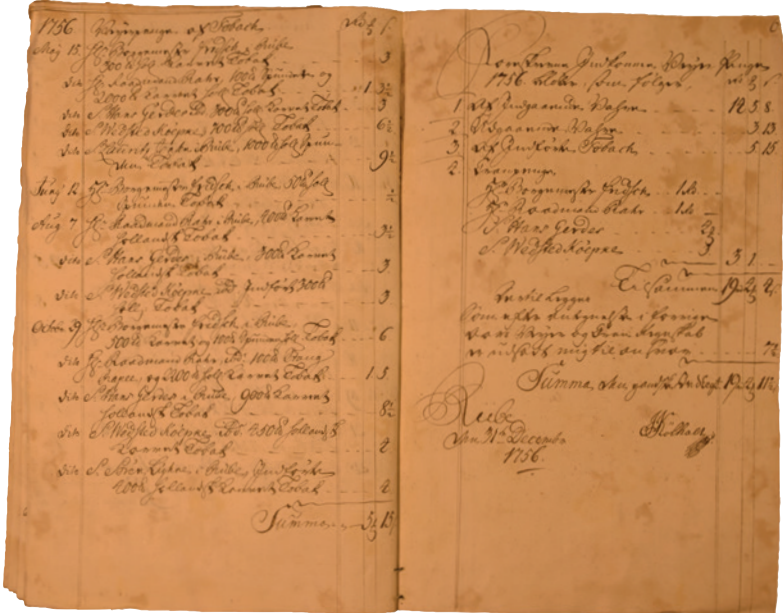
Accisen var på dette tidspunkt en toldgift i købstæderne, som skulle pålægges visse varer. Som et eksempel på Jens Kølholts arbejde som accisemester kan nævnes hans regnskab fra 1758. Dette år registrerede

han 125 indkomster, der skulle pålægges accise. Heri kan man se, hvad der tilflød byen i 1700-tallets midte, og hvor varerne kom fra. Ud over en stor mængde salt og tobak, øl og vin, har Kølholt også registreret indkomne varer som kastanjer, konfekt, kaffebønner, citroner, safran og muskat fra afsendere i Hamborg, Flensborg, Viborg, Varde, Amsterdam og andre steder.¹² Samme år (1758) fandt man fra bystyrets side, at Kølholts alder (67 år) var så fremskreden, at det måtte være på tide at køre en afløser i stilling på accise-, vejer-, kran- og målerområdet. Derfor beskikkede magistraten Chr. Hansen Hadberg til at blive hans efterfølger. Ti år senere levede Kølholt imidlertid i bedste velgående, og eftersom Hadberg da stod foran at blive hospitalsforstander i Kolding, måtte man finde en ny "stand-by" til Kølholt. Ludvig Chr. Holm blev derfor i 1768 udpeget til at efterfølge Jens Kølholt, når denne afgik ved døden eller opsagde sin stilling. Indtil dette skete, skulle Holm gratis agere Kølholts assistent.¹³ Meget tyder på

Accise- og vejermester Jens Kølholts kvittering d. 14. januar 1764 for at have overgivet byens andel for accise og kran- og vejerpenge i året 1763 til byens pengemester. Ribe Rådstue: Kæmnerregnskaber 1731-1763 (Rigsarkivet).

Foto: Gunner Jermin Nielsen.

Sidste opslag af Kran- og vejerbogen for året 1756 med kran- og vejermester Kølholt's underskrift. Ribe Rådstue, Kømnerkontoret: Vejer- og kranbog (1692-1772) 271: 1741-1772 (Rigsarkivet). Foto: Gunner Jermin Nielsen.

at Kølholt fortsatte i sin position indtil sin død, for det er med titlen "Måler og Vejester", at hans begravelse d. 13. februar 1775 er registreret i Ribe Domsogns kirkebog.¹⁴ Men Kølholt var jo oprindeligt guldsmed, og resten af artiklen undersøger, hvordan han klarede sig i dette virke. Det følgende afsnit begynder, da den unge Kølholt kom til byen og skabte sig en omgangskreds.

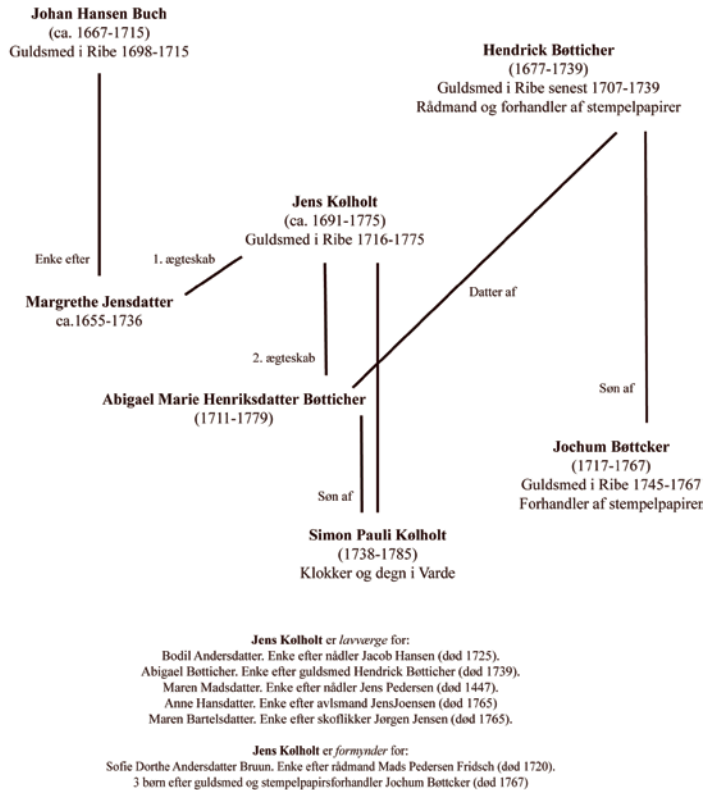
Guldsmeden Jens Kølholt og det sociale netværk i Ribe

I årene 1715-1773 synes guldsmederhvervet i Ribe at være styret af såkaldte kongelige eneretsbevillinger. Disse bevillinger blev givet for at begrænse antallet af guldsmede i byen og derved sikre udkommet for en guldsmed.¹⁵ Som det ses i det følgende, skal man ikke tage ordet "eneret" helt bogstave-

ligt, da flere guldsmede godt kunne opnå eneret på samme tid. 7. december 1715 fik Anders Johansen og Hendrick Bötticher kongelig bevilling på at være alene om at bedrive guldsmedevirksomhed i Ribe. Johan Hansen Buch, som havde været guldsmed i byen, var død d. 10. maj samme år, og han havde efterladt sig enken Margrethe Jensdatter. For at hun fortsat kunne forsørge sig, fik hun imidlertid d. 16. marts 1716 også kongelig eneretsbevilling til at ernære sig som guldsmed i Ribe ved en dygtig svend. Den dygtige svend var Jens Kølholt fra Vejle, som Margrethe giftede sig med senere samme år, som hun fik bevillingen - d. 5. november 1716.¹⁶ Nu kunne man tænke, at de privilegerede guldsmede for at reducere konkurrencen ville argumentere for, at den nu atter gifte Mar-

Jens Kølholts sociale netværk.

Kilder: Ribe Byfoged: Skifteprotokol for Ribe købstad; Nielsen og Jensen 2018; Fritz 1973, s. 74.

grethe Jensdatters situation ikke længere var så skrøbelig, at hun behøvede privilegiet som guldsmed for at kunne forsørge sig. Men denne problemstilling var der på forhånd taget hånd om: Forud for giftermålet, d. 25. september, var byens magistrat af kongen blevet befalet, at Margrethe måtte blive ved guldsmedeprofessionen, selv om hun giftede sig igen. Kort efter indgåelsen af ægteskabet indskrev Jens Kølholt sig som guldsmed i Ribes borgerskabsprotokol.¹⁷

Der var en vis aldersforskel mand og kone imellem, men dette var intet særsyn i denne

periode. Ægteskaber var i høj grad en fornuftig måde at sikre sig opretholdelsen af et livsgrundlag. Samtidigt var det en ikke ualmindelig måde at tilføre en ny guldsmed til købstaden – at lade denne overtage et fuldstændigt værksted frem for at skulle ud i den omstændelige proces med at købe sig til alle de nødvendige dele og værktøjer.¹⁸ Også hos dette ægtepar blev der tænkt fremad. Fem år efter ægteskabets indgåelse blev gyldigheden af et testamente for den da 66-årige, barnløse Margrethe og den 30-årige Jens bekræftet fra kongeligt hold.

Testamentet, som nok primært pegede i retning af at sikre Jens Kølholts fremtid, bevirkede, at den længstlevende kunne sidde i uskiftet bo. I tilfælde af et nyt ægteskab skulle den afdødes eventuelle arvinger dog betales 80 Rigsdaler.¹⁹

Jens Kølholt opnåede d. 11. november 1729 kongelig eneretsbevilling til at virke som guldsmed.²⁰ Derved overgik guldsmedebestillingen fra hustruen til Kølholt selv. Eneretten for guldsmedevirket i Ribe skulle fortsat deles med guldsmeden Hendrick Bøtticher – den anden guldsmed, som havde fået eneretsbevilling i 1715, Anders Johansen, var nu død.

I 1736 døde Jens Kølholts hustru Margrethe. Året efter, d. 19. juli 1737, blev Abigael Marie Henriksdatter Bøttcker²¹ og Jens Jensen Kølholt viet i Sct. Kathrine Kirke.²² Abigael var datter af guldsmeden Hendrick Bøtticher. Kølholts andet ægteskab bar hurtigt frugt. Allerede året efter fødte Abigael Marie en dreng, som blev døbt Simon Pauli.²³ Han kom senere på Latinskolen i Ribe²⁴ og blev som voksen klokker og kordegn i Varde.

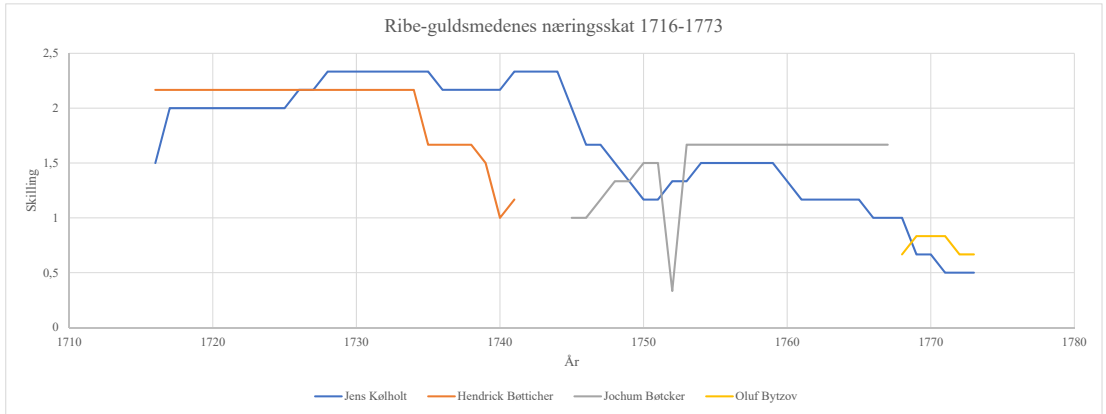
Da Jochum Bøttcker i 1746 fik privilegeret eneret som guldsmed, blev Kølholts bevilling ligeledes fornyet.²⁵ Stiftamtmand Chr. Carl Gabel havde efter samråd med Ribe magistrat på forhånd forsikret kong Frederik V om Bøttckers kvaliteter som guldsmed og erklæret, at Ribe kun kunne oppebære to guldsmede. Kongen forbød derfor alle andre end disse to at virke som guldsmede i byen (bortset fra på årets tre markedsdage), men forpligtede samtidigt Kølholt og Bøttcker til at gøre deres arbejde så godt, at ingen kunne finde årsag til at klage over dem.²⁶

Jens Kølholt var tæt integreret i Ribes bysamfund, som det ses af illustrationen af Kølholts sociale netværk. Det blev han dels gennem sine mange beskæftigelser, men også gennem giftermål, fadderskaber og rollerne som formynder og lavværge. Selvom byen også husede en anden guldsmed, kan man næppe kalde dem konkurrenter i ordets moderne forstand, snarere kolleger. Dette blev bestyrket af, at Kølholt gennem sit andet ægteskab blev svigersøn til guldsmeden Hendrick Bøtticher, hvis børn han også stod fadder til. Bøtticher var også rådmand og underskrev derved forskellige offentlige dokumenter, regnskaber og skattemønstre, som også berørte Kølholt. Der var ikke langt mellem hverken borgere og lokaladministration eller mellem de enkelte embeder og erhverv i 1700-tallets Ribe. Enken efter Hendrick Bøtticher fik Kølholt som lavværge, og efterfølgeren Jochum Bøttcker var Kølholts svoger. Da Jochum Bøttcker døde, blev Kølholt formynder for hans tre umyndige børn. Kølholt var også lavværge og formynder for andre i byen.

Jens Kølholt fortsatte virket som guldsmed næsten indtil sin død i 1775. I december 1772 tog den 46-årige Frederik Christian Hansen fra Tønder borgerskab som guldsmed i Ribe.²⁷ Året efter, d. 23. juli 1773, fik Hansen tildelt bevilling på at være guldsmed i Ribe, og det ser her ud til, at han afløste Kølholt.²⁸

I begyndelsen af 1775 døde Jens Kølholt. Han blev stedt til hvile under gulvet i Domkirken d. 13. februar sammen med sin første kone og hendes første mand, guldsmeden Johan Hansen Buch, under den store, sorte, udhuggede sten (se side 39), som Kølholt

Graf over Ribe-guldsmedenes næringskat 1716-1773. Omregnet til skilling.

Kilder: Ribe Rådstue, Kæmnerkontoret: Skattebog (1713-1744) og Skattebog (1545-1773).

selv havde ladet omforme.²⁹ Hustruen Abigael Marie fulgte efter i 1779, ledsaget af ringning fra alle kirkens klokker.³⁰

Ribe-guldsmedens økonomi

Der var stor forskel på guldsmedeerhvervet i de forskellige egne af Danmark. København var også dengang landets største by og var også den by, der havde flest guld- og sølvmede. Kundegrundlaget var fint. Et højt befolkningstal og mange rige mennesker betød en høj købedygtighed. Landets styre og centraladministration holdt til her, og adelen og rige borgere udefra søgte også mod hovedstaden, når det var muligt.³¹ Forholdene var noget anderledes i landets købstæder. Selvom Ribe i 1769 var landets ottendestørste by med godt 2.000 indbyggere, var det tilsvarende tal for København alligevel fyre gange større. Og for at gøre det hele værre indskrænktes Ribeborgernes købekraft i denne periode, målt på skat-

teevne.³² Det økonomiske grundlag for guldsmedevirksomhed var naturligvis derfor spinkelt i en købstad af Ribes størrelse, sammenlignet med hovedstadens meget større befolkningstal. I det hele taget var guld- og sølvmedenes kundemængde og økonomiske grundlag i byerne uden for København ikke stort. Dette blev forsøgt imødegået ved udstedelsen af de såkaldte eneretsbevillinger, der fjernede muligheden for, at andre uden en sådan bevilling kunne slå sig ned som guldsmed i byen. Det var også normalt at guldsmedene sideløbende supplerede indtægterne med andre erhverv.³³ Kølholts mange sidebeskæftigelser var altså slet ikke unormale for en guldsmed i provinsen.

Det har længe blandt historikere været opfattelsen, at guldsmedene var lidt finere end andre håndværkere og som regel også lidt rigere, nød en højere social status og havde bedre mulighed for at sidde i byens

råd.³⁴ For nylig udkom Bent Knie-Andersens værk om landets guldsmede, og hans grundige gennemgang af denne håndværkerstand nuancerer imidlertid denne opfattelse. Her fremhæves det, at guldsmedene nok inden reformationen – da de primært arbejdede med opgaver for kirken – nød en særlig anerkendelse, men at de efter reformationen ikke som følge af deres håndværk kan siges at have indtaget nogen særlig position i bysamfundene eller blandt håndværkerne. Ligeledes kunne guldsmede heller ikke forvente en større indtjening end andre håndværkere.³⁵ I det følgende bliver Jens Kølholts økonomiske forhold sat i perspektiv til dette.

Jens Kølholts økonomiske formåen kan vurderes ved at sammenligne hans nærings-skat med byens anden samtidige guldsmeds skattebetaling. Da Kølholt virkede i byen så længe, er dette afspejlet ved, at der optræder flere guldsmede i den viste graf. Udviklingen i beløbsstørrelsen er her ikke så interessant som det indbyrdes forhold guldsmedene imellem. Målt på skatten er der ikke nogen entydigt dominerende guldsmed i Ribe på den tid. Følger man Kølholts linje, ser man, at det kun er i korte årrækker, at hans næringssskat er højere end konkurrentens. Efter at have etableret et pænt niveau fra midten af 1720'erne fastholder han den førende position til og med overgangsfasen i forbindelse med generationsskiftet fra Hendrick Bötticher til Jochum Böttcker. Det er også i denne fase, at niveauforskellen er størst. Bortset fra denne korte periode er skattebetalingerne i flere længerevarende årrækker relativt stabile og ikke så langt fra hinanden. Fra 1760 og

fremefter dykker Kølholts skat dog væsentligt under Jochum Böttckers. Bortset fra 1768, hvor svenden Oluf Bytzov netop året forinden havde købt store dele af den afdøde og fallerede mester Böttckers værksted og selv etableret sig som byens anden guldsmed,³⁶ er Kølholt ikke længere den højest skattebetalende guldsmed i Ribe. Med forbehold for, at nogle af årrækkerne er en anelse korte, ser det altså ud til, at den nyligst tilkomne guldsmed i denne periode klarer sig bedst i den indbyrdes konkurrence med sin ældre guldsmedekollega.

En anden måde at vurdere Kølholts position i datidens Ribe er ved at se, hvor på listen over alle byens skatteindbetalere han er placeret. Som eksempel kan nævnes, at den gennemsnitlige skat blandt årets 278 betalere i Ribe i 1729 lød på 0,67 skilling – eller godt 2 hvid.³⁷ Dette skal ses i lyset af, at én enkelt indbetaler alene stod for 14 skilling. Herefter lød de næste høje skattebeløb på 3 og 4 skilling. Dette år betalte Jens Kølholt 2 skilling og 1 hvid i næringssskat, og hans skatteindbetaling ligger altså et godt stykke over gennemsnittet, men ikke i den absolutte top. Samme skatteindbetaling svarede guldsmeden Hendrick Bötticher i øvrigt. Disse indbyrdes forhold skattebetalerne imellem ændrer sig ikke nævneværdigt ved nedslag på andre år i skattebøgerne, selvom beløbene ændrer sig. På den baggrund har hans indtjening været god, og han har bestemt hørt til lokalsamfundets bedrestillede del.

Næste afsnit ser nærmere på, hvad Kølholt brugte nogle af sine penge på, når han tog på indkøb på byens auktioner.

Guldsmeden på auktion

Arbejdet som guldsmed bød på både bestillingsopgaver og reparationsarbejde. Som andre håndværkere og borgere så også Kølholt byens auktioner som en god kilde til at skaffe nyt materiale at arbejde med. Det kunne være guld, sølv eller andre materialer, som kunne omsmeltes eller omarbejdes. Gennemgår man Ribe Byfogeds auktionsprotokol for årene 1716-1775, støder man ofte på Kølholt's bud. Indsigten i guldsmedens købemønster er bemærkelsesværdig, fordi han blev så gammel, at det bliver en lang årrække af køb fra den samme person, der kan dokumenteres. Første gang, Jens Kølholt optræder som køber i auktionsprotokollen, er, da han køber en messingplade for to mark i 1722, og hans sidste indkøb er et hørlærredslagen i 1774. Det er således mere end 50 års auktionsindkøb foretaget af en enkelt Ribeborger, der kan følges i protokollen.

Jens Kølholt's køb på auktioner i Ribe 1722-1774

Køb kategoriseret som smykkeindkøb er markeret med *. Udeladt er Kølholt's hammerslag på en bygning i Peder Dovns Slippe i 1725 samt hans investeringer i auktionen over Ribe Domkirkes korntiende af Ribe bys jorde mm. i 1739. Ribe Byfoged: Auktionsprotokol 1682-1809.

1722:

1 Messingplade* 2 Mk. –

1723:

1 Ungsvin som står på Stien 2 Rdl. 5 Mk. –

1724:

1 mindre Smykke med end Krone* 10 Rdl. 1 Mk. –

10 små ægte Perler og en Rubin* 1 Mk. 2 Skl.

1 par Øreringe, uægte* 1 Mk. 8 Skl.

Ammolerret lås med billede derpå* 14 Rdl. – 11 Skl.

2 slette Guldringe* 7 Rdl. 1 Mk. 4 Skl.

1 liden stk. Guld – 1 emaljeret Guld * 13 Skl.

2 [Sretlee] tilsammen 1 Rdl. 1 Mk. 1 Skl.

1 forgyldt Bæger med Låg* 21 Rdl. – –

1 Hovedvands[fløyhe]* 2 Rdl. 3 Mk. 12 Skl.

1725:

1 Knappe 1 Fingerring og nogle gl. Spinder* 5 Mk. 4 Skl.

5 lod 3 p Sølvmallere* 2 Rdl. 5 Mk. 4 Skl.

1 mindre Spejl med 3 Messingkroge* 1 Rdl. – –

1 firkantet Pult ingen beløbsangivelse

1 Taburet med Læder på 1 Rdl. – 2 Skl.

1 Balje med 2 Ører og 1 Låg 3 Skl.

1 Stol på Loftet med Tinfad og 3 Kroge – én del Spån 2 Rdl. – 6 Skl.

1726:

1 Træstol 1 Mk. 3 Skl.

2 Træstol 1 Mk. 3 Skl.

1 højt halvt Tudeglas 5 Skl.

1 Messingfad på Kakkelovnen* 1 Mk. 6 Skl.

1 Fuglebur 6 Skl.

1 Ståltråd* 1 Mk. –

1 gl. Foldebænk 1 Mk. –

1 lille [stykke, red.] Tin* 5 Skl.

1 Nådler-Sav 1 Rdl. – 2 Skl.

2 Krogjern* 5 Skl.

1 Soelskive og Kulforme* 12 Skl.

1 rund Træstol med små Hår ude 13 Skl.

2 gl. Hynder, den ene af Læder 6 Skl.

1729:

1 Tinkrus* 1 Mk. 7 Skl.

1 brunt Krus med Låg 3 Mk. –

Flaske indlagt i Strå 15 Skl.

1 Studsglas, 1 Spidsglas og 1 Jæger Taarn 1 Mk. 18 Skl.

1 Vaskebalje 8 Skl.

2 par Pistolhylstre 9 Skl.

1 liden Sengestand, mindre 3 Mk. 15 Skl.

1730:			1 Bordkrans	2 Mk.	4 Skl.
1 gl. beslagen Skrin*	4 Mk.	15 Skl.	11 Skilderier	1 Rdl.	– 2 Skl.
1731:			Christus på Korset		7 Skl.
1 Rist	2 Mk.	14 Skl.	1 brun ege [galf] Kiste	ingen beløbsangivelse	
1 hel Ame [vandspand, red.]	2 Mk.	12 Skl.	1 rød beslagen Kiste	ingen beløbsangivelse	
1 lidet Karton-Borddække	1 Mk.	9 Skl.	2 Taburetter	3 Mk.	15 Skl.
1732:			1 større Lænestol	1 Rdl.	1 Mk. –
3 Tinkar*	1 Mk.	–	1 Foldebord	1 Mk.	4 Skl.
1739:			1 Futteral, 2 Skilderier		4 Skl.
Egetræ (tilovers ved reparation af Domkirken)			1 Federal til glas		3 Skl.
	3 Rdl.	2 Mk.	4 Skl.	1 Skilderi	1 Mk. 15 Skl.
1740:			No. 2 vurderet for 3 [Træ]	4 Mk.	9 Skl.
1 bundt [adskillige affarve binder]		9 Skl.	No. 9 [Tømmer og gammelt Træ]	2 Mk.	–
2 dusin små fine Benkamme	1 Rdl.	1 Mk.	2 Skl.	No. 12 [Tømmer og gammelt Træ]	2 Mk. 8 Skl.
4 små Tragte		4 Skl.	No. 20 [Tømmer og gammelt Træ]	1 Mk.	4 Skl.
2 1/2 alen bred Linnedbånd		8 Skl.	No. 21 [Tømmer og gammelt Træ]	1 Mk.	7 Skl.
1 Tinkande*	4 Mk.	2 Skl.	No. 23 [Tømmer og gammelt Træ]	2 Mk.	13 Skl.
1 par kantede Messing-Lycestager, graveret*			No. 32 [Tømmer og gammelt Træ]	3 Mk.	–
	1 Rdl.	2 Mk.	1 Skl.	No. 63 [Tømmer og gammelt Træ]	3 Mk. 10 Skl.
1 umage messing-Lycestage*	3 Mk.	1 Skl.	Tagsten	5 Mk.	15 Skl.
1 Malm graveret Messing Bordkrands*	1 Mk.	10 Skl.	3 Glas		3 Skl.
1 Bandolér Gehæng [skulderrem]	1 Mk.	1 Skl.	1 Lyseform		1 Skl.
6 stk. Bjælker	3 Mk.	15 Skl.	1746:		
1 dusin Tømmer og Brædder	2 Rdl.	–	4 Skl.	2 1/2 alen grøn [rierfri] [stof, red.]	3 Mk. –
1741:				9 1/2 alen grøn Plissé	1 Rdl. – 8 Skl.
1 par Save	1 Mk.	5 Skl.	Brun Lærkestol	4 Mk.	12 Skl.
1 sort Vase	6 Mk.	15 Skl.	1747:		
1742:			1 Sølvkande med støbt Sølvgreb*	10 Rdl.	– 8 Skl.
26 [katalognr. i kategorien "Bøger", red.]	1 Mk.	3 Skl.	2 Sølvkander*	5 Rdl.	– 14 Skl.
66 [katalognr. i kategorien "Bøger", red.]		12 Skl.	Hårløkker med Sølvskaft*	2 Rdl.	1 Mk. 1 Skl.
1743:			1 Pibekande med Sølv beslagen*	1 Rdl.	5 Mk. 6 Skl.
12 Messingkroge*	1 Rdl.	–	15 Skl.	1750:	
1 par Palet[ter, red.]	2 Mk.	9 Skl.	3 1/2 Dukater*	4 Rdl.	2 Mk. 4 Skl.
6 Sølvkander*	20 Rdl.	5 Mk.	–	15 [af de] 48 i Croner er courant*	
1744:				16 Rdl.	4 Mk. 1 Skl.
1 par Sølvspænder	3 Mk.	13 Skl.	27 stk. diverse Mønter*	1 Mk.	10 Skl.
1745:			1 mindre Sølvbæger med Årstallet 1731*		
1 Malmgryde	1 Rdl.	1 Mk.	–	1 Rdl.	5 Mk. 2,3 Skl.
1 Messinglampe	5 Mk.	–	1 Hovedvandsæg*	1 Rdl.	– 2 Skl.

1751:				
1 Kaffekande tillige med Fad*	34 Rdl.	–	13 Skl.	
4 stk. grønne [Sarses med én Kappel]				
	1 Rdl.	2 Mk.	8 Skl.	
1 beslagen Egekiste, forgyldt*	7 Rdl.	4 Mk.	4,8 Skl.	
1 mindre Egekar	1 Rdl.	2 Mk.	4 Skl.	
6 par brune Thekopper		5 Mk.	1 Skl.	
1755:				
1 Stabel gl. Træ		5 Mk.	1 Skl.	
1756:				
1 Sølvbordkrans*	15 Rdl.	1 Mk.	14 Skl.	
1 Sølvbordkrans*	15 Rdl.	3 Mk.	6,5 Skl.	
1 mindre Kobberkeddel*	4 Rdl.	5 Mk.	12 Skl.	
1 gl. stor Kobberkeddel med Jernkrans*				
	3 Rdl.	4 Mk.	–	
1 Sølvbjælde, 1 Skrin og 4 andre stk. Sølv*	3 Mk.		1 Skl.	
1 brun Balsamdåse			9 Skl.	
1 Krystal-Balsamflaske		1 Mk.	1 Skl.	
1 Elfenbenskrukke		1 Mk.	1 Skl.	
1 pund løse Glas			13 Skl.	
1758:				
1 mindre Kobberpotte		4 Mk.	12 Skl.	
1763:				
4 stk. Sølvskeer af københavnsk Sølv*				
	9 Rdl.	1 Mk.	–	
1764:				
3 stk. Sølvskeer*	3 Rdl.	5 Mk.	15 Skl.	
1765:				
1 stor Sølvhage*		1 Mk.	8 Skl.	
1 Perlemorsske med Sølvkafit*		2 Mk.	12 Skl.	
2 Teskeer og 1 Sukkerklemme*	1 Rdl.	4 Mk.	1 Skl.	
1774:				
1 Hørlærredslagen	1 Rdl.	3 Mk.	9 Skl.	

I en artikel om Ribe-guldsmeden Jochum Bøttcker (1717-1767) betegner sølvsmedeforskeren Sven Fritz Jens Kølholt som en ivrig auktionkøber.³⁹ I artiklen om Jochums fader Hendrick Bøtticher betegner Fritz

endog Kølholts købemønster som lig en marskandisers.⁴⁰ Når man nærlæser Jens Kølholts indkøbsmønstre på auktionerne, skal Fritz's betegnelse dog nuanceres. Der er rigtigt nok stor forskel på, hvad Ribes guldsmede har brugt på auktionkøb. Sven Fritz angiver, at Hendrick Bøtticher i perioden 1707-1736 på auktioner i Ribe indkøber for et beløb svarende til 648 Rigsdaler alene for indkøb inden for professionen.⁴¹ Som vi skal se om et øjeblik, er dette beløb langt højere end Kølholts samlede køb. Det samme har Bøttichers økonomiske formåen eller vilje til at betale højere priser for tingene været, eftersom der jo kun kan være én køber til hver udbudte vare. Bøttichers afsætning må altså have været god, og måske var han en bedre sælger end Kølholt? Eller også havde Kølholt som guldsmed et større fokus på reparationer? Ud fra ovenstående afsnit om skattebetalinger ses det jo, at Kølholt i hvert fald tjente penge. I alt er der i Ribe Byfogeds auktionsprotokol fundet indkøb af Jens Kølholt for 271 Rigsdaler (her ses bort fra de særlige betalinger for jord- og huskøb, der nævnes). Heraf udgør indkøb af smykker eller smykkematerialer af messing, tin, sølv og guld 231 Rigsdaler svarende til omtrent 85 procent af Kølholts samlede udgifter på auktionerne. I denne masse er end ikke indregnet de indkøbte materialer af krystal, elfenben og glas samt genstande, der kunne bruges til påsætning af guldsmedens arbejder – såsom krus, kamme og lignende. Også andet af det ikke i smykkekategori indregnede materiale kan have være knyttet til guldsmedens arbejde. Førnævnte Sven Fritz har f.eks. foreslået, at indkøbte skilderier kan have

været forlæg for gravørarbejde.⁴² Målt på pengeværdiens andel af de samlede indkøb, ser Kølholt's auktionsindkøb (i modsætning til Fritz's påstand om det modsatte) altså derved ud til at være temmelig målrettet mod guldsmedeprofessionen.

Artiklens sidste afsnit ser nærmere på, hvad Jens Kølholt's forholdsvist målrettede auktionsindkøb og guldsmedearbejde udmøntede sig i.

Kølholt's sølvtøj

Betegnelsen guldsmed kan synes en kende misvisende, eftersom langt de fleste af landets guldsmede også – og som regel oftere – arbejdede i andre (metal-)materialer, som f.eks. sølv.⁴³ Det er især værker i dette materiale, vi i dag kender fortidens guldsmede

for. Sølv skal legeres med kobber for at opnå en tilstrækkelig hårdhed. Siden 1491 har der derfor i Danmark været påbud om stempning af sølv, for at den pågældende sølvsmed kunne vise, at han stod inde for lødigheden af sit arbejde.⁴⁴ Der kendes i hvert fald tre Kølholt-mærker,⁴⁵ og det meste af det i dag kendte Kølholt-sølv tøj bærer et af disse.

Det er ikke så meget af Kølholt's sølvtøj, vi kender til i dag. I modsætning til andre Ribe-guldsmede som Jens Andersen Klyne (1643-1700) eller Kølholt's to samtidige – Hendrick Bötticher og dennes søn Jochum – er det begrænset, hvor meget, der fra Kølholt's hånd er registreret på museer og i kirker. Der kan dog meget vel ligge Kølholt-sølv rundt om i skufferne på enghen, men i det nedenstå-

Et af Jens Kølholt's mestermærker på bagsiden af skaftet til en spiseske af sølv.

Foto: Sydvestjyske Museer.

Sølvspiseske.

Foto: Sydvestjyske Museer (ASR M8800).

ende vil der udelukkende blive givet en kort oversigt over kendte Kølholt-værker.

Indledningsvis en korrektion. Sølvmedehistorikeren Chr. A. Bøje angiver med en illustration i sin oversigt over danske guld- og sølvmede, at Jens Kølholt skulle have frembragt et meget fint, sekskantet sølvbæger.⁴⁶ Her er imidlertid tale om en enkelt fejl i Bøjes omfangsrige udgivelse. Bægeret er ikke af Kølholt, men derimod af en forgænger i byen, nemlig Ribe-guldsmeden

Jens Andersen Klyne, hvis mestermærke da også er at finde på bægeret, som i 2015 blev solgt på auktion.⁴⁷ Samme Bøje nævner ikke noget kirkesølv i den kortfattede oversigt over Kølholt's sølvtøj, men nogle opgaver har Ribeguldsmeden dog alligevel udført for kirken.

Jens Kølholt kan tage en smule af æren for Ribe Domkirkes delvist forgyldte alterkande fra 1654. Kanden er i sagens natur for gammel til at være frembragt af Kølholt og tilskri-

Sølvspiseske.

Foto: Sydvestjyske Museer (ASR ME95).

ves da også Ribe-guldsmeden Anders Jensen. Men som en del af guldsmedearbejdet har Kølholt også repareret indleveret sølvtøj, heriblandt denne kande i 1745.⁴⁸ Af andet kirkesølv fra Kølholt's hænder kan nævnes altersølvet fra Ribe Hospitals Kirkesal (i Ribes gamle dominikanerkloster). I 1739 var det daværende altersæt i stykker, og Jens Kølholt fremstillede derfor en ny kalk og disk. Præsteembedet blev nedlagt på hospitalet i 1806, og altersølvet blev på en auktion i 1820 solgt til guldsmeden C. G. Biørn.⁴⁹

Sydvestjyske Museer har to sølvspiseskeer fra Kølholt's hånd blandt museumsgenstandene. Den ene (ASR M8800) har indgrave-ret bladornament på bagsiden af det ægfor-medede blad og inskriptionen "S C S H M I D 1730" bag på skaftet.⁵⁰ Den anden spiseske (ASR ME95) har "NPS X MMD 1732" ind-graveret på bagsiden.⁵¹

Ydermere findes i museets samling to drikkekrus, der kan tilskrives Kølholt. Det ene er et sølvkrus båret af tre løver, der hver holder en kugle i forpoterne. Gækken (det

Sølvkrus af Jens Kølholt.

Foto: Sydvestjyske Museer (ASR M8274x8275).

fremspringende greb på låget, man kan trykke ned for at åbne låget) har form af endnu en løve, der holder et skjold. Indvendigt i hanksiden sidder fire knapper, der angiver bestemte mål, og i låget er der indsat en mønt (faktisk en ordensmønt, nemlig den såkaldte dannebrogskrone) fra 1683 med den norske løve, som holder et kronet skjold med Chr. V's navnetræk. Herom er der indgraveret følgende skrift: "DAN NORWEX – 1683". På møntens bagside ses dannebrogordenens kors sammen med teksten "LABORANTEM CORROBORAT" – underforstået at (korset) styrker den hårdt arbejdende. Selve kruset bærer en række interessante indgravninger. På lågkant og sider over fødderne er der indgraveret rokokotoucher, og på låget står "Hans Massen Boll x M.H.D.L. Holdt". Tallet 1781 er indgraveret på skjoldet, mens der på siden er graveret "x Søren Hansen Boll x KPD". Derunder "MPSL/KJDL/HLL/KHS/1858/HML/1880".⁵² Kølholt, hvis stempel findes under bunden, døde i 1775. De indgraverede navne og årstal må altså være senere indgravninger. Det vides dog ikke, hvilken guldsmed, der har foretaget dette arbejde.

Det andet Kølholt-drikkekrus i Sydvestjyske Museers samling stammer fra en gammel slægtsgård ved Ribe, og er lavet af hårdtbrændt, glaseret lertøj. Hertil har Jens Kølholt fremstillet et låg med en gæk og ornamenterede bånd og hængselplader af sølv. På lågoversiden er der indgraveret et spejlmonogram med bogstaverne "K H M P D". Neden under dette står tallet 1747.⁵³

Et travlt liv i sølvets skær

Guldsmedehåndværket var Jens Kølholt's

Drikkekrus i hårdtbrændt ler med søvlåg af Jens Kølholt.

Foto: Sydvestjyske Museer (ASR 786x5).

officielle hovederhverv. Det kan dels aflæses i Ribe bys borgerskabsprotokol, dels ses i form af de ovennævnte efterladenskaber af sølv. Men også gennem sin øvrige beskæftigelse har Kølholt sat sine spor fra 1700-tallets Ribe. Flere regnskaber for varers ind- og udførsel, vejning og mål samt byens kran er ført og underskrevet af hans hånd. Da der ikke findes regnskaber for hans guldsmedevirksomhed, kan det ikke siges, hvad der har været mest indbringende for Kølholt. Eftersom vi ved, at han også drev handel med øl og brændevin fra slippet, der i dag bærer hans navn, er det nærliggende at tænke, at de mange bibeskæftigelser har været et nødvendigt supplement for at sikre

husstanden et rimeligt levestandard, og måske har indtægten herfra endda til tider overgået den fra guldsmedarbejdet. Som artiklen påviser gennem fremlæggelsen af hans auktionsindkøb, er det dog nok for meget at betegne Jens Kølholt som en markandiser. Men som udøver af et nicheerhverv med et relativt begrænset kundegrundlag måtte Kølholt altså gennem sit lange liv udvise en vis alsidighed.

Noter

- 1 Bloch 1929, s. 308.
- 2 Hermansen 1923, s. 479.
- 3 Bøje 1982, s. 13.
- 4 Smith 1936, s. 100.
- 5 Degn 2018, s. 242-243.
- 6 Hermansen 1929, s. 354-356.
- 7 Mikkelsen 2010, s. 175-176; Kong Friderich den Fierdes Allernaadigste Forordninger og Aabne Breve fra Aar 1708 til 1709, s. 41-53. "Forordning om Betlere i Danmark af 24. september 1708."
- 8 Bloch 1929, s. 308; Ribe bys borgerskabsprotokol, d. 17. januar 1737.
- 9 Danske Kancelli: Jyske Registre (1749-1751), nr. 339, d. 24. december 1751.
- 10 Danske Kancelli: Jyske Registre (1752-1754), nr. 265, d. 2. november 1753.
- 11 Vejerbog for Anno 1753.
- 12 Accisebog for Anno 1758. Ribe Rådstue, Kæmnerkontoret: Acciseregnskaber (1672-1778) 89: 1757-1778.
- 13 Danske Kancelli: Jyske Registre (1766-1768), nr. 245, d. 29. juli 1768.
- 14 Ribe Domsogn: Enesteministerialbog, døde, 13. februar 1775.
- 15 Knie-Andersen 2009, s. 122.
- 16 Ribe Domsogns kirkebog, viede d. 5. november 1716.
- 17 Ribe Borgerskabsprotokol, 3. december 1716 (fol. 423).
- 18 Fritz 1983, s. 105.
- 19 Danske Kancelli: Jyske Registre (1721-1725), nr. 22, d. 17. februar 1721.
- 20 Danske Kancelli: Jyske Registre (1726-1730), nr. 235, d. 11. november 1729.
- 21 På trods af deres nære relationer, og efternavnets fælles betydning, er hver af de tre her nævnte medlemmer af familien Bötticher (faderen Hendrick og børnene Jochum og Abigael Marie) i kildematerialet benævnt med hver sin mere eller mindre faste stavemåde af efternavnet. I artiklen anvendes den oftest brugte stavemåde.
- 22 Sct. Katrine Kirke. Kirkebog, viede, d. 19. juli 1737.
- 23 Ribe Domsogns kirkebog, fødte (døbte?), d. 6. juli 1738.
- 24 Folketælling Ribe 1748.
- 25 Danske Kancelli: Jyske Registre (1746-1748), nr. 95, d. 2. december 1746.
- 26 Fritz 1973, s. 71.
- 27 Ribe Borgerskabsprotokol, 17. december 1772. Indskrivningen i borgerskabsprotokollen gav ham ikke eneretsbevilling til at virke som guldsmedemester, men er snarere at opfatte som en faglig betegnelse.
- 28 Danske Kancelli: Jyske Registre, 1773-1776, nr. 179, d. 23. juli 1773.
- 29 Ribe Domsogns Kirkebog, d. 13. februar 1775.
- 30 Ribe Domsogn og landsogns enesteministerialbog 1779, no. 35, 16. december.
- 31 Bøje 1982, s. 12.
- 32 Bitsch Christensen 2010, s. 11-12.
- 33 Bøje 1982, s. 12-13.
- 34 Se f.eks. Degn og Dübeck 1983, s. 98.
- 35 Knie-Andersen 2009, s. 180.
- 36 Nielsen og Jensen 2018, s. 14.
- 37 Ribe Rådstue, Kæmnerkontoret: Skattebog 1713-1744: året 1729.
- 38 Smykkeindkøb er markeret med *.
- 39 Fritz 1973, s. 70.
- 40 Fritz 1967, s. 41.
- 41 Fritz 1967, s. 39-40.
- 42 Fritz 1973, s. 70.
- 43 Ulrich-Vinther 2002, s. 9.
- 44 Ulrich-Vinther 2002, s. 13-14.
- 45 Bøje 1982, s. 310.
- 46 Bøje 1982, s. 309.
- 47 Bruun Rasmussen 2015, s. 130. Auktionsnr. 861, lot. 309.
- 48 Møller og Nyborg 1982, s. 423; ASR 14x0011.
- 49 Møller, Nyborg og Poulsen 1984, s. 819-823.
- 50 ASR ME95xE0095.
- 51 ASR M8800.
- 52 ASR M8274x8275.
- 53 ASR 786x5.

Litteratur

- Bitsch Christensen, S. 2010. "Byens udvikling", i: Søren Bitsch Christensen (red.), *Ribe bys historie 2: 1520-1850*, Dansk Center for Byhistorie og Esbjerg Kommune, s. 9-18.

- Bloch, V. 1929. "Ribe Borgere 1660 til c. 1860. Bearbejdet af Otto Smith", *Fra Ribe Amt*, bd. 7, s. 302-356.
- Bruun Rasmussen 2015. *Fine Art + Antiques: including the Russian sale. International Auction 861*, auktionskatalog.
- Bøje, C. A. 1982. *Danske guld og sølv smedemærker før 1870, bd. 2: Købstæderne*, Politikens Forlag.
- Degn, O. 2018. *Frengang, krise og stilstand. De danske byers historie 1536-1720*, Told og Skatthehistorisk Selskab.
- Degn, O og I. Dübeck. 1983. *Håndværkets kulturhistorie. Håndværket i frengang. Perioden 1550-1700*. Håndværksrådets Forlag.
- Fritz, S. 1967. "Guldsmed Hendrich Böttcher i Ribe", *Mark og Montre*, s. 21-41.
- Fritz, S. 1973. "Jochum Böttcker, guldsmed i Ribe 1745-1767", *Arv og Eje*, s. 69-136.
- Fritz, Sven. 1983. "Guldsmedens værktøj omkring 1700: belyst ved to jyske skifter fra 1705", *Den Gamle Bys Årbog 1983*, s. 105-159.
- Hermansen, V. 1923. "Ribes tilstand 1735 og 1743", *Fra Ribe Amt*, s. 465-500.
- Hermansen, V. 1929. "Kirker, skole- og fattigvæsen" i: Hugo Knie-Andersen, B. 2009. *Guldsmede og guldsmedelaug i Danmark 1429-1900*, Nationalmuseet.
- Kong Friderich den Fierdes Allermaadigste Forordninger og Aabne Breve, trykt udi Kongel. Majest. og Univers. privilegerede Bogtrykkerie, u.å.
- Matthiesen, Otto Smith og Victor Hermansen, *Ribe bys historie 1660-1730*, Nyt Nordisk Forlag, s. 273-358.
- Mikkelsen, J. 2010. "Fattigvæsen" i: Søren Bitsch Christensen (red.), *Ribe bys historie 2: 1520-1850*, Dansk Center for Byhistorie og Esbjerg Kommune, s. 173-183.
- Møller, E. og E. Nyborg. 1982. *Ribe Domkirke: Inventar. Danmarks Kirker*, Bind 19. Ribe Amt, Hæfte 6, Nationalmuseet.
- Møller, E.; E. Nyborg og N. J. Poulsen. 1984. *S. Katrine kirke og forsvundne kirker i Ribe. Danmarks Kirker*, Bind 19. Ribe Amt, Hæfte 9-10, Nationalmuseet.
- Nielsen, M. K. og A. K. Jensen. 2018. "Århundreders liv i Sortebrødregade 5", *Levende Viden 06*, s. 6-27.
- Smith, O. 1936. *Ribe bys historie: 1730-1820*, 1. halvbind, Nyt Nordisk Forlag.
- Ulrich-Vinther, S. 2002. *Dansk sølvstøj: Bordsølv 1650-1900*, Forlaget Sesam.
- Ribe Byfoged: Skifteprotokol for Ribe Købstad.
- Ribe Domsogn: Enesteministerialbog, 1623-1815.
- Ribe Rådstue, Kæmnerkontoret: Acciseregnskaber (1672-1778) 89: 1757-1778.
- Ribe Rådstue: Kæmnerkontoret: Kæmnerregnskaber 1731-1763.
- Ribe Rådstue, Kæmnerkontoret: Skattebog (1545-1773) 35: 1713 – 1744.
- Ribe Rådstue, Kæmnerkontoret: Skattebog (1545-1773) 36: 1744-1773.
- Ribe Rådstue, Kæmnerkontoret: Vejer- og kranbog (1692-1772) 271: 1741-1772.
- Ribe Rådstue, Fattigvæsenet: Regnskabsbog over Ribe fattigprotokol (1748-1796).
- Ribe Sct. Catharinæ Sogn: Enesteministerialbog, 1685-1814.
- Sydvestjyske Museer*
- ASR 14: Ribe Domkirkes inventar.
- ASR 786: Køb 1988.
- ASR M5280: Accessionsprotokol.
- ASR M8800: Spiseske, sølv.
- ASR ME95: Spiseske af sølv.
- Mikkel Kirkedahl Nielsen, født 1979, cand. mag. i historie samt film og TV, museumsinspektør ved Sydvestjyske Museer og bestyrelsesmedlem i Historisk Samfund for Ribe Amt.*
- Gunner Jermiin Nielsen, født 1949. Pensioneret gymnasie- og seminarielærer. Mangeårig slægtsforsker.*

Kilder

Rigsarkivet

Danske Kancelli: Jyske Register.

Ribe amt, Ribe herred, Ribe sogn, Ribe stiftsarkiv B9-1027:

Folketælling Ribe 1748.

Ribe Byfoged: Auktionsprotokol (1682-1809).